

Demo
grafia

Marek Okólski
Agnieszka Fihel

Demografia

Współczesne
zjawiska
i teorie

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2012

Recenzenci: dr hab. Jerzy T. Kowaleski, prof. UŁ
prof. dr hab. Krystyna Slany

Redakcja i korekta: Anna Kaniewska

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Ilustracja na okładce: © Luna – Fotolia.com

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012

ISBN 978-83-7383-612-9

Podręcznik akademicki dofinansowany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa
Wyższego oraz wsparty przez Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu
Warszawskiego i Szkołę Wyższą Psychologii Społecznej

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa
tel./fax 22 826 59 21, 22 828 95 63, 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze, objętość 20 a.w., nakład 1200 egz.
Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)
Druk i oprawa: Wojskowa Drukarnia w Łodzi

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	7
I. PODSTAWOWE KATEGORIE	10
1.1. Czym jest demografia?	10
1.2. Populacja (ludność) i jej jednostki elementarne	14
1.3. Inne główne kategorie	18
1.4. Biologiczne podstawy zachowań demograficznych	27
1.5. Zmiana społeczna a procesy ludnościowe	30
1.6. Demografia a inne dyscypliny	34
II. METODA	36
2.1. Metoda demografii	36
2.2. Analiza demograficzna	38
2.3. Źródła danych	41
2.4. Siatka demograficzna	46
2.5. Podstawowe miary	47
2.6. Tablica wymieralności (tablica trwania życia)	51
2.7. Techniki mikrodemografii	57
2.8. Prognozowanie demograficzne	60
2.9. Modele matematyczne w demografii	62
III. PODSTAWOWE ZJAWISKA	67
3.1. Reprodukcyjność ludności	67
3.2. Struktury demograficzne	70
3.3. Ruch naturalny ludności	75
3.4. Stan cywilny	76
3.5. Małżeństwo	77
3.6. Rozrodczość i płodność	79
3.7. Postawy i zachowania prokreacyjne	82
3.8. Regulacja (kontrola) urodzeń	83
3.9. Rodzina i gospodarstwo domowe	87
3.10. Umieralność	92
3.11. Zdrowotność (stan zdrowia), zachorowalność i śmiertelność	97
3.12. Długowieczność	101
3.13. Mobilność przestrzenna	106
3.14. Ruch wędrowny (migracje)	107
IV. TRANSFORMACJE DEMOGRAFICZNE	113
4.1. Przejście demograficzne	113
4.2. Przejście mobilności przestrzennej i przejście migracyjne	122
4.3. Przejście epidemiologiczne i przejście zdrowotne	126
4.4. Nuklearyzacja rodziny?	132
4.5. Drugie przejście demograficzne	134
4.6. Urbanizacja	139
4.7. Starzenie się demograficzne	143

V. DEMOGRAFIA WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA	148
5.1. Ludność świata.	148
5.2. Zróżnicowanie demograficzne na świecie	154
5.3. Ludność Europy	158
5.4. Ludność Polski.	166
5.5. Eksplozja ludnościowa.	189
5.6. Demograficzny <i>casus</i> Afryki.	192
5.7. Chiny i Indie – jedna trzecia ludności świata	196
5.8. Migracje międzynarodowe w dobie globalizacji	199
5.9. Uchodźstwo	213
5.10. Zmiany demograficzne na świecie w przyszłości	219
5.11. Zmiany demograficzne w Polsce w przyszłości	227
5.12. Starość populacji – dziedzictwo historyczne i podstawowe wyzwanie demograficzne dla przyszłości Europy	233
VI. PODSTAWOWE TEORIE	245
6.1. Główne nurty teoretyczne w demografii.	245
6.2. Teoria ludności Malthusa	256
6.3. Maltuzjanizm i neomaltuzjanizm	258
6.4. Teorie optimum zaludnienia (teorie ludności optymalnej)	259
6.5. Teoria przejścia demograficznego	262
6.6. Teorie związku partnerskiego i małżeństwa	270
6.7. Teorie płodności	273
6.8. Teorie umieralności	280
6.9. Teorie długowieczności	285
6.10. Teorie migracji.	290
6.11. Debata wokół „teorii” drugiego przejścia demograficznego.	296
VII. POLITYKA LUDNOŚCIOWA	301
7.1. Istota i podstawowe cechy polityki ludnościowej	301
7.2. Polityka wzrostu demograficznego	304
7.3. Polityka rodzinna	305
7.4. Polityka zdrowotna	308
7.5. Polityka migracyjna	310
VIII. PODSTAWOWE TECHNIKI ANALIZY DEMOGRAFICZNEJ	313
8.1. Współczynniki demograficzne.	313
8.2. Tablice eliminacji	318
8.3. Wybrane inne techniki	319
NOTA BIBLIOGRAFICZNA	332
BIBLIOGRAFIA	334
INDEKS RZECZOWY	352